

SLESVIG OG HOLSTEN

Bert Kelm: *Rømø. Et vesterhavspræget samfund*, I: Erhverv og boliger. Skrifter udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland, nr. 78. (Historisk Samfund for Sønderjylland, 1999). 286 s., 268 kr.

Bert Kelm har sat sig for at registrere så mange oplysninger som muligt om Rømos ejendomme. Som baggrund for selve registranten, der forventes at udkomme i 2000, offentliggøres nu et bind med en generel behandling af øens erhvervs- og bolighistorie.

Halvdelen af bogen behandler Rømos geografi, ejerskabshistorie, demografiske udvikling samt erhvervsstruktur og økonomiske forhold i det hele taget. Hovedvægten ligger på perioden fra 1600 til 1900, men med udmærkede kig både tilbage til middelalderen og frem til vore dage. En fremtrædende plads i fremstillingen indtager søfarten og dens mænd – blandt andre de berømte kommandører fra hvalfangsten. Øen var hjemsted for en stor handelsflåde, der blandt andet sejlede på Nederlandene. Men rømoserne lod sig i stort antal også forhyre på fremmede skibe, som gik i fart over hele Europa, først og fremmest fra Hamborg og Amsterdam. I det hele taget var levevilkårene på øen gennemgribende præget af beliggenheden ved Nordsøen, også hvad angik landbruget og fiskeriet.

Fremstillingen bygger på omhyggelig gennemgang af megen litteratur og et omfattende utrykt materiale i danske og udenlandske arkiver. Mange af resultaterne lader sig kvantificere, og disse er præsenteret i en række instruktive og smukke farvediagrammer.

Bogens anden halvdel behandler byggeskikkene på Rømø og husenes særprægede indbo – alt stærkt præget i frisisk og nederlandsk retning. Beskrivelsen støttes på bedste vis af en lang række velvalgte tegninger og farvefotografier af det imponerende meget indbo, der er bevaret gennem århundrederne i de ganske mange gårde og huse fra 1600- og 1700-tallet, som endnu findes på øen. Den kendteste af disse er Nationalmuseets Kommandørgård fra 1744.

Afslutningsvis bringer Bert Kelm fortjenstfuldt en detaljeret gennemgang af de forskellige kilder til ejendommenes og deres ejeres og beboeres historie. Det drejer sig om velkendte og ofte benyttede typer som matrikler, realregistre, brandforsikringer, folketællinger og soruller, men også mere specielle typer som waterschout- og dispachørprotokoller præsenteres.

Med det foreliggende første bind er man godt rustet til at gå i gang med andet binds omfattende registrant over husene på Rømø.

Erik Gøbel

NORDEN

Henrik Janson: *Templum nobilissimum. Adam av Bremen. Uppsalatemplet och konflikterna i Europa kring år 1075*. (Göteborgs Universitet, 1998). 353 s., 200 SEK.

Janson vækker opsigt ved efter en nøje analyse af europæisk kirkepolitik i 1070'erne og Adam af Bremens forfatter-situation at postulere, at Adams skildring af hedningetemplet i Uppsala er

en allegori over de reformvenlige kristne kredse i Uppsala, som i den begyndende investiturstrid stod kejseren imod. Templet skulle med andre ord have været et kloster! Den postulerer, at den lotharingiske reformbevægelse og dens indtrængen fra Polen i svensk mission var virksom i kirkelige kredse omkring kong Edmund og biskop Osmund, der skildres negativt af Adam i bog 3, kap. 15 af hans *Gesta*. Jansons analyse af kirkeforholdene i Europa og striden mellem de pavelige og de kejserlige må anses som vel gennemført. Han mener med fuld ret, at modsætningerne i Europa også havde betydning i svenske kristne kredse. Dette forleder ham dog til alt for stærkt at bagatellisere vægten af hedenske kultøvelser i den svenske befolkning. Offentlige kulthandlinger for alle svenskere blev angiveligt udført af sveakongen helt frem til år 1084. Göran Henriksson har i *Tor*, 27, 1995, henvist til, hvor sejt beregningen af Distinget har levet videre i Sverige i århundreder. Det store rigsblot hviler ifølge Henriksson på en otteårig cyklus, og det er usandsynligt, at de ikke-kristne i Sverige i det 12. århundrede skulle have glemt den ældgamle beregning af offerår i denne cyklus. Hedenske offerriter kan efter 1084 være foregået i sådanne år forskellige steder i landet i det skjulte, uden at de kristne har kunnet hindre det. Flere gange i det 12. århundrede omtales hedensk reaktion mod kristne biskopper. Jansons undersøgelse er dog det væsentligste bidrag i lang tid til diskussionen om kristendommens status i Norden i 1070'erne og forbindelsen mellem nordisk og europæisk kirkepolitik.

Tore Nyberg

Inger Ekrem: *Nytt lys over Historia Norwegie. Mot en løsning i debatten om dens alder?* (Universitetet i Bergen, IKKR, Seksjon for gresk, latin og egyptologi, 1998). 101 s.

Historia Norwegie er navnet på et lille latinsk skrift fra engang i det 12. århundrede, der beskriver »Noregsveldets« geografisk og det norske kongedynastis oprindelse fra de svenske Ynglingesagnkonger over kristendommens indførelse frem til Olav den Helliges rejse fra England mod Norge i 1015. En fortsættelse frem til forfatterens samtid bebudes i indledningen, men er gået tabt, hvis den har eksisteret. Det eneste kendte håndskrift befinder sig i Skotland, hvor det er afskrevet 1500-10 efter en original fra Orkneyøerne. Nogle små uddrag om de svenske Ynglingekonger er skrevet i Sverige i 14. århundrede.

I det norske *Historisk tidsskrift* 1946-48 kunne Asgaut Steinnes påvise, at *Historia Norwegie*'s geografiske beskrivelse var baseret på tre forfattere, hvis værker sammen var bundet ind i det såkaldte Sorøhåndskrift: Adam af Bremen ca. 1076, Honorius Augustodunensis ca. 1110 og C. Julius Solinus ca. 200 e.Kr. (*Historia Norwegie* citerer en udtalelse af Honorius, men siger, den er af Solinus). Sorøhåndskriftet fandtes i Sorø Kloster ved reformationen, overførtes til Universitetsbiblioteket i København og brændte i 1728; kun nogle indholdsfortegnelser er bevaret til i dag. Efter sin forbilledligt grundige og stringente behandling af fællesskabet mellem *Historia Norwegie* og Sorøhåndskriftet begav Steinnes sig ud i vidtløftige gætterier om, hvornår, af hvem og til hvem *Historia Norwegie* kunne være skrevet. Han adskilte sig derved ikke fra en udbredt skik blandt norske forskere, der har beskæftiget sig med *Historia Norwegie*, nemlig at gætte og fantasere frodigt uden at inklade sig på at føre bevis.

Inger Ekrem påviser rigtigt, at *Historia Norwegie* må være skrevet, før Shetlandsøerne blev udskilt fra Orkney-jarledømmet (1170), inden Jämtland blev indlemmet i Nidaros bispedømme (1170), mens Norge var et nogenlunde